

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Евгени Петров Станимиров, научна специалност „Маркетинг”, ректор
на Икономически университет-Варна

На дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
Професионално направление 3.8. Икономика

Автор на дисертационния труд: Кристиян Красимиров Иванов, докторант
към катедра „Финанси, застраховане и осигуряване“ към Висшето училище по
застраховане и финанси (София).

Тема на дисертационния труд: „Финансови, икономически, социални и
правно-етични аспекти на хазартния бизнес“.

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 432 от 19.12.2022 г. на Ректора на Висше училище по
застраховане и финанси проф. д.ю.н. Борис Велчев съм определен за член на
научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на
тема „Финансови, икономически, социални и правно-етични аспекти на хазартния
бизнес“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в Област на
висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално
направление 3.8. Икономика. Автор на дисертационния труд е Кристиян Красимиров
Иванов – докторант към катедра „Финанси, застраховане и осигуряване“.

Предадените от Кристиян Красимиров Иванов материали включват:
автобиография, справка за изпълнение на минималните национални изисквания за
придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в ПН 3.8. Икономика,
заявление за допускане до публична защита, дисертация, автореферат, научни
трудове за участие в конкурса и резюмета към тях.

Докторантът е приложил 8 бр. публикации – 7 бр. доклади и 1 бр. статия.

Дисертационният труд е обсъден на заседание на катедра „Финанси, застраховане и осигуряване“ към Висшето училище по застраховане и финанси на 16 декември 2022 г. и е насочен за публична защита.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Според представената автобиография, докторант Кристиан Иванов е бакалавър по финанси от Университет за национално и световно стопанство (София) и магистър по Финансов мениджмънт от Стопанска академия „Димитър Ценов“ – Свищов. Докторантът има богат професионален опит на различни позиции и държави в областта на хазартния бизнес: казино дилър и инспектор на маса (Шератон Хотел и Казино, Радисън САС Хотел и Казино, Рила Хотел и Казино, Хемус Хотел и Казино, Казино Дениз Къзъ), старши управител на казино („Финикс“ ООД, Кения), управител на казино (Хотел „Анел“, София, България; „Laico Regency Hotel & Casino“, Найроби, Кения и „Aces Casino Club“, Найроби, Кения), Финансов и административен мениджър и заместник ръководител на проекти („Флинт“ ЕООД, България; „ВАС Интерактив“ ООД, Сингапур; „Флинт Йист Африка“ ООД, Кения).

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е с общ обем 303 стандартни страници. Състои се от съдържание, увод, три глави, заключение, библиография, приноси на дисертационния труд, списък на публикациите по дисертационния труд. Дисертационният труд съдържа 37 фигури, 18 таблици, 11 графики и 1 илюстрация.

Във **въведението** подробно и аргументирано е представена актуалността и значимостта на изследването, обекта, предмета, работната хипотеза на автора, целта, задачите, използваните подходи и методи, както и възприетите от автора ограничения.

В първа глава на дисертацията е направен задълбочен глобален исторически обзор на хазартния бизнес. Този анализ е полезен за търсене на по-ефективни и

полезни модели, които следва да бъдат пренесени в успешни и работещи бъдещи практики. Тази част от дисертацията е посветена на историческите и теоретичните аспекти на хазартния бизнес като социално-икономически феномен, анализира неговия произход и еволюция, възприети и реално проявени вреди и ползи в исторически план. Авторът достига до извод за наблюдаваща се втора глобализация на хазарта, под влияние на развитие на технологиите. Констатацията, че дискусията на социалните и правно-етичните аспекти на хазарта, предизвикват полемика в Америка, Западна Европа, Азия и Австралия, но не и у нас, поставя нови въпроси. Налага се извода за наличие на сериозно несъответствие между утвърдените практики в тази област у нас и добрите практики в държавите – първопроходци в хазартния бизнес.

Във **втора глава** е представена адаптирана методика за анализ на отношението към хазартния бизнес в България в търсене на действителните причини за бурното му развитие в последните десетилетия. За целта се използват инструменти, характерни за класическия маркетинг и за поведенческите науки. Докторантът прави препоръки за извършване на ретроспективни и перспективни изследвания, както и на изследвания чрез използване на контролни групи. В рамките на 4-стъпковата методика са представени 3 инструмента за провеждане на проучвания на хазартния бизнес. Тук е било мястото да се представи системата от показатели (първа стъпка от методиката) за наблюдение на хазартния бизнес, на база на които да се формира оценка на финансовите и икономическите аспекти на изследвания бизнес.

В **трета глава** е направен обзор и анализ по показатели за изследване на финансовите, икономическите, социалните и правно-етичните аспекти на хазартния бизнес на много широка географска база. Този подход позволява да се идентифицират подходящи подходи и конкретни метрики за наблюдаване и регулиране на този бизнес у нас. Изведените индикатори са съпоставени с използваните в България, което е позволило на докторанта да направи оценка на състоянието на хазартния бизнес у нас. На тази основа са направени множество

изводи, предположения и предложения с цел балансиране интересите на заинтересованите страни (бизнес, държава, индивидуални играчи).

Прави много приятно впечатление, че в края на всяка глава от дисертацията докторантът обобщава постигнатите резултати.

В представеното **заклучение** авторът е направил опит за обобщаване на постигнатите резултати в практически план. При това силно личи личната и емоционалната ангажираност с изследваните проблеми, като авторът доста категорично извежда и назовава проблеми в изследвания бизнес. По мое мнение, в разработки с такъв характер, емоционалната ангажираност трябва да отстъпи място на конкретните и ясно структурирани факти и препоръки.

Библиографската справка показва много добра литературна осведоменост на автора на дисертационния труд. Използвани са 173 литературни източника, от които 121 са на английски език, 51 - на български език и 1 на руски език. Библиографската справка не е изготвена според утвърдения стандарт – нормално е първо да се представят литературните източници на кирилица.

Не констатирам некоректно цитиране. **Езикът и стилът** на разработката са научни. Дефинираните **цел и задачи** са постигнати (с изключение на задача №4).

Като цяло може да се направи заключение, че докторантът притежава задълбочени теоретични знания и способност за самостоятелни научни изследвания, с което се изпълнява условието на ЗРАСРБ.

4. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В автореферата на докторанта са открити 7 бр. теоретични, методични и практико-приложни приноси, които по-синтезирано могат да се представят по следния начин:

1. В теоретичен план - извършено е задълбочено проучване на специализираната литература, като са обобщени и оценени голям брой теоретични постановки, свързани със спецификите на хазарта като бизнес сектор, еволюцията в мисленето по отношение релацията: „икономически и финансови ползи – морално-

етични и обществени вреди“ и различните концепции за неговото развитие и управление.

2. В методичен план - чрез самостоятелна оценка на различни методически инструменти е предложена авторска методика и изследователски инструментариум, съчетаващи количествени и качествени методи на принципа на триангулацията.

3. Практико-приложен план - на база на предложената методика е осъществено самостоятелно проучване на отношението към хазартния бизнес в четири различни разрези. Въз основа на проведените проучвания и осъществени сравнителни крос-културни анализи на хазартния бизнес, са дефинирани конкретни насоки за усъвършенстване на управлението на финансовите ефекти от този вид бизнес за България, съобразени със спецификата на културните различия.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представени са 8 бр. публикации (1 бр. статия и 7 бр. научни доклади). Всички публикации са свързани с темата на дисертационния труд и са публикувани самостоятелно. Обемът на научната продукция на докторанта и характерът на изданията (специализирани научни) съответстват на условията и реда за придобиване на ОНС „доктор“. Публикациите са в специализирани издания на университети в София, Варна и Украйна, което създава условия за по-висока видимост на научните резултати. 25% от публикациите са на английски език.

6. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Справката за изпълнение от кандидата на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика показва, че се покрива изискуемият минимум точки. Представеният дисертационен труд и публикациите на докторанта му осигуряват 130 точки.

7. Автореферат

В общи линии авторефератът отразява постигнатото в дисертационния труд. Очаква се авторефератът в по-висока степен да систематизира резултатите и изводите от изследването. Вместо това, на места повече се преразказва какво е направено в дисертацията. В автореферата се откриват текстове в бъдеще време, което е странно, защото изследването вече е завършено.

8. Критични забележки и препоръки

1. Между заглавието на дисертацията, обекта на изследването и целта се констатира известни разминавания в обхвата.

2. Можело е да бъде потърсен по-добър баланс между отделните глави на дисертационния труд – втора глава е несъразмерно по-малка от другите две. Представената методика е можело да се визуализира и по по-подходящ начин.

3. Докторантът използва словосъчетанието „средностатистически българин“. Може ли да поясни какви са характеристиките на един такъв субект?

4. При условие, че има страни с безспорни традиции и изградени статистически системи за наблюдение на индикаторите на хазартния бизнес, кое налага да се проектира отделна методика за това? Възможно ли е за българския пазар да се използва вече проверена и работеща методика?

5. Доколко хазартът допринася за икономическия растеж на страната? Според докторанта, дали развитието на хазартния бизнес корелира добре с развитието и на други сектори в икономиката?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд представлява изследване на актуален, значим и същевременно - интересен за икономическата система въпрос. Дисертационният труд съдържа научни, методични и практико-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане. Представените материали и дисертационни

резултати съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че кандидатът Кристиян Красимиров Иванов притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания. Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури *да присъди* образователната и научна степен „доктор“ на Кристиян Красимиров Иванов в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика.

05.02.2023 г.

Варна

Изготвил становището:

(проф. д-р Е. Станимиров)